

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУМЛІННОЇ ДІЛОВОЇ ПРАКТИКИ КОРПОРАЦІЯМИ УКРАЇНИ

© 2017 ТАДЕЄВА Н. В.

УДК 351.84

Тадеева Н. В. Сучасні тенденції запровадження сумлінної ділової практики корпораціями України

Метою статті є аналіз практичного досвіду і виявлення тенденцій та стимулів запровадження сумлінної ділової практики корпораціями України. Детальний аналіз і систематизація публічних звітів щодо витрат на реалізацію концепції сумлінної ділової практики обраних підприємств дозволив виділити основні закономірності цього процесу. Зазначено, що сумлінна ділова практика корпорацій є складовою частиною корпоративної соціальної відповідальності. Визначено, що головною проблемою на сьогодні залишається не стільки недотримання принципів сумлінної ділової практики корпораціями України, скільки фрагментарність інституційного середовища, в якому працюють підприємства. Доведено, що серед аналізованих підприємств, які позиціонуються як філії транснаціональних корпорацій, значна кількість має проблеми з антидмпінговими розслідуваннями та корупційними позовами, але сприйняття їх серед стейкхолдерів досить позитивне, оскільки ці підприємства є світовими брендами. Установлено, що у половини зазначених корпорацій спостерігається тенденція збільшення фінансування регіональних економічних програм та інших інструментів побудови взаємовідносин з центральними та місцевими органами влади.

Ключові слова: корпорації, сумлінна ділова практика, корпоративна соціальна відповідальність, фрагментарність, інституційне середовище.

Рис.: 4. **Бібл.:** 10.

Тадеева Наталья Валерьевна – аспірантка кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування (вул. Соборна, 11, Рівне, 33028, Україна)

E-mail: suvoroff09@mail.ru

УДК 351.84

UDC 351.84

Тадеева Н. В. Современные тенденции внедрения добросовестной деловой практики корпораціями Украины

Целью статьи является анализ практического опыта и выявления тенденций и стимулов внедрения добросовестной деловой практики корпораціями Украины. Детальный анализ и систематизация публичных отчетов о расходах на реализацию концепции добросовестной деловой практики избранных предприятий позволил выделить основные закономерности этого процесса. Отмечено, что добросовестная деловая практика корпорацій является составной частью корпоративной социальной ответственности. Определено, что главной проблемой на сегодня остается не столько несоблюдение принципов добросовестной деловой практики корпораціями Украины, сколько фрагментарность институциональной среды, в которой работают предприятия. Доказано, что среди рассматриваемых предприятий, которые позиционируются как филиалы транснациональных корпорацій, значительное количество имеют проблемы с антидмпинговыми расследованиями и коррупционными исками, но восприятие их среди стейкхолдеров достаточно позитивное, так как эти предприятия являются мировыми брендами. Установлено, что у половины указанных корпорацій наблюдается тенденция увеличения финансирования региональных экономических программ и других инструментов построения отношений с центральными и местными органами власти.

Ключевые слова: корпорації, добросовестная деловая практика, корпоративная социальная ответственность, фрагментарность, институциональная среда.

Рис.: 4. **Библ.:** 10.

Тадеева Наталья Валерьевна – аспірантка кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування (вул. Соборна, 11, Рівне, 33028, Україна)

E-mail: suvoroff09@mail.ru

Tadeeva N. V. The Current Tendencies in the Implementation of Fair Business Practice by Corporations of Ukraine

The article is aimed at analyzing the practical experience and identifying tendencies and incentives in the introducing fair business practice by corporations of Ukraine. A detailed analysis and systematization of public reports on the costs for implementation of the conception of fair business practice at the selected enterprises have allowed to allocate the basic regularities of this process. It has been specified that fair business practice of corporations is an integral part of the corporate social responsibility. It has been determined that the main problem today is fragmentation of the institutional environment, in which enterprises are working, rather than failure as to respecting principles of good business practice by corporations of Ukraine. It has been proven that among the enterprises discussed, which are known as subsidiaries of transnational corporations, many have problems with anti-dumping investigations and corruption claims, but the perception of them among stakeholders remains quite positive, as these businesses are the global brands. It has been found that half of these corporations show the tendency to increase funding for the regional economic programs and other tools for building relations with the central and local authorities.

Keywords: corporations, fair business practice, corporate social responsibility, fragmentarity, institutional environment.

Fig.: 4. **Bibl.:** 10.

Tadeeva Natalya V. – Postgraduate Student, Department of Public Administration, Documentation and Information Activities, National University of Water Management and Natural Resources Use (11 Soborna Str., Rivne, 33028, Ukraine)

E-mail: suvoroff09@mail.ru

Сумлінна ділова практика корпорацій є складовою частиною більш відомого вже нашої національній економічній науці суспільно-економічного явища – розвитку корпоративної соціальної відповідальності. Необхідність запровадження корпоративної соціальної відповідальності вже не викликає ніяких сумнівів. Цим питанням присвячено цілу низку наукових праць І. А. Сазонця [6; 7; 9], який з теоретичної точки

зору пов'язує процеси соціального партнерства, корпоративної соціальної відповідальності та сумлінної ділової практики корпорацій. Відомий фахівець І. В. Жиглей надає конкретні пропозиції з питань удосконалення системи соціальних показників та їх інтегрування в національну систему звітності корпорацій [2]. Світові тенденції соціальних процесів пов'язує з корпоративною соціальною відповідальністю В. І. Саричев, який обгрун-

товує ідентичність механізмів соціального впливу корпорацій, сумлінної ділової практики в глобалізованому світі [8]. З точки зору підвищення вартості людського капіталу, створення умов для всебічної реалізації творчих можливостей людини розглядає соціальні процеси А. І. Безтелесна [9]. Аналогічний підхід до виявлення креативності та інноваційності працівників в корпораціях за рахунок створення належних умов роботодавцями та їх сумлінного ставлення до інтересів робітників та громад визначили Т. В. Гринько та О. К. Єлесеєва [10]. Визначена в наукових працях цих науковців багатоаспектність цього процесу, високі світові стандарти його запровадження та недостатні фінансові можливості національних корпорацій зумовили його недостатнє розповсюдження.

За таких умов головною проблемою, на нашу думку, на сьогодні залишається не стільки недотримання принципів сумлінної ділової практики підприємствами України, скільки фрагментарність інституційного середовища, в якому працюють підприємства. Тобто національна інституційна система виконання сумлінної ділової практики має такі властивості, за яких підприємства не мають стимулів дотримуватися світових стандартів, більше того, вигода від дотримання принципів сумлінної ділової практики в Україні вкрай неочевидна.

Тому метою статті був аналіз практичного досвіду і виявлення тенденцій та стимулів запровадження сумлінної ділової практики корпораціями України.

Детальний аналіз і систематизація публічних звітів щодо витрат на реалізацію концепції сумлінної ділової практики обраних підприємств дозволив виділити основні закономірності.

Перш за все, це відносини з владними структурами і місцевим співтовариством. Виявлені напрями та заходи реалізації відносини з владними структурами і місцевим співтовариством серед аналізованих компаній дозволили дійти висновку про необхідність їх поліпшення.

Більшість аналізованих підприємств постійно підвищують рівень умов праці шляхом розвитку і вдосконалення системи управління та механізмів контролю. Так, показовим прикладом є промислова група СКМ, що впроваджує сучасні системи управління охороною праці відповідно до міжнародного стандарту OHSAS 18001 на своїх великих промислових підприємствах. Група СКМ забезпечує організацію навчання та підвищення кваліфікації співробітників у сфері охорони праці, промислової безпеки та охорони здоров'я. Промислові холдинги СКМ прагнуть безперервно поліпшувати систему медичного нагляду та профілактики професійної захворюваності працівників. Група СКМ вдосконалює технологічні процеси та обладнання з метою зниження впливу виробничих факторів на життя і здоров'я співробітників. Компанії Групи СКМ пропонують співробітникам конкурентоспроможну заробітну плату. Співробітники компаній Групи винагороджуються за свою працю з урахуванням їх професіоналізму, складності виконання роботи і ступеня відповідальності за кінцевий результат.

Група СКМ інвестує в програми навчання співробітників, спрямовані на розвиток та вдосконалення їх професійних навичок. Група СКМ є активним учас-

ником процесу реформування системи освіти України і робить свій внесок у підвищення якості освіти випускників українських вищих та професійно-технічних навчальних закладів та їх відповідності потребам реального сектора економіки. Компанії Групи СКМ відкрито і чесно співпрацюють з профспілками та іншими органами, які співробітники компаній Групи колективно вибирають для представлення їх інтересів.

Окремо слід відзначити промислову групу ДТЕК. Загальний обсяг витратів ДТЕК на проекти у сфері відносини з владними структурами та місцевим співтовариством, включаючи соціальне партнерство з містами свого бізнесу, охорону праці, охорону навколишнього середовища, утримання об'єктів соціальної сфери, розвиток співробітників, склав у 2016 р. 362,2 млн грн. Соціальні інвестиції в розвиток регіонів діяльності ДТЕК склали понад 130 млн грн. Як зазначено у звітах компанії, що стосуються сумлінної ділової практики, в період політичної та економічної кризи бізнесу важливо приділяти особливу увагу створенню стабільності для своїх співробітників і суспільства, підтриманню надійної роботи галузі та економіки в цілому. Ці напрями стануть основними пріоритетами для ДТЕК у 2017 р. На думку керівників ДТЕК, у складний час саме бізнес повинен підставити плече економіці своєї країни. Насамперед, це своєчасно сплачені податки. У 2015 р. обсяг сплачених ДТЕК податків склав близько 11 млрд грн. За 2015 р. ДТЕК витратив 551,6 млн грн на утримання об'єктів соціальної сфери та непромислової групи. Найбільші витрати припали на утримання котелень (27,4%), санаторіїв-профілакторіїв (13,3%), об'єктів житлового фонду на балансі підприємств (9,6%), закладів харчування (7,6%), закладів відпочинку (7,2%), спортивних закладів (5,5%).

Однак поки в Україні навіть лідери концепції сумлінної ділової практики не можуть похвалитися наявністю стратегії. СКМ, ДТЕК, Метінвест, Оболонь, PlatinumBank, Carlsberg, METRO звітують за минулі періоди, але інформація про конкретні цілі на майбутній період відсутня. На жаль, хоча окремі лідери працюють над стратегіями сумлінної ділової практики, більшість великих компаній просто уникає соціальної відповідальності перед суспільством. FozzyGroup, Фокстрот, АТБ, WOG, Епіцентр, Roshen, МХП, Кернел, Укрзалізниця та десятки інших корпоративних лідерів не працюють над своєю діловою репутацією системно. Так, наприклад, компанія «Фармак» та АТБ неодноразово були причетні до корупційних скандалів, розповсюдження неправдивої реклами та недодержання трудових законів України. Для моніторингу ситуації щодо впровадження економічної складової концепції сумлінної ділової практики серед аналізованих підприємств було виявлено схожі заходи та оцінено витрати на зазначені практики серед тих, що публікують таку інформацію (рис. 1).

Аналізуючи структуру фінансування економічної складової сумлінної ділової практики серед аналізованих підприємств, слід підкреслити, що компанії дуже різняться за підходами до розподілу витратів. Підприємства, що мають достатній рівень прибутків, водночас

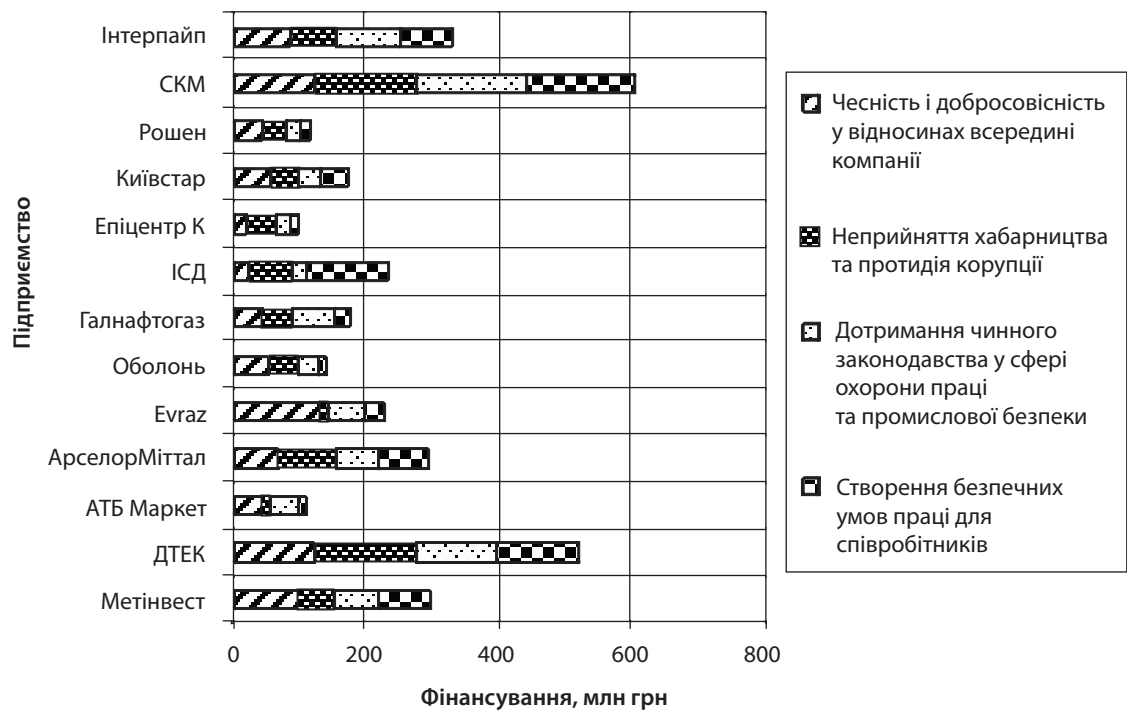

Рис. 1. Структура фінансування економічної складової сумлінної ділової практики деяких підприємств України за 2015 р. [3; 4]

мають незначні видатки на економічну складову сумлінної ділової практики. Підприємства СКМ, ДТЕК, Интерпайп та Індустріальний Союз Донбасу витрачають на впровадження сумлінної ділової практики до 20 відсотків від загального прибутку.

До того ж, зазначені підприємства у 2015 р. стали переможцями Всеукраїнського рейтингу «Сумлінні платники податків України – 2015». Динаміку фінансування економічної складової сумлінної ділової практи-

ки деяких підприємств України за 2010–2015 рр. представлено на рис. 2.

Для того, щоб отримати перемогу в рейтингу платників податків, підприємства повинні були набрати максимальну кількість балів за низкою показників: співвідношення суми сплаченого податку до прибутку від отриманих доходів; повнота та своєчасність сплати податків; податкова дисципліна; рівень середньої заробітної плати на підприємстві; кількість робочих місць та інші.

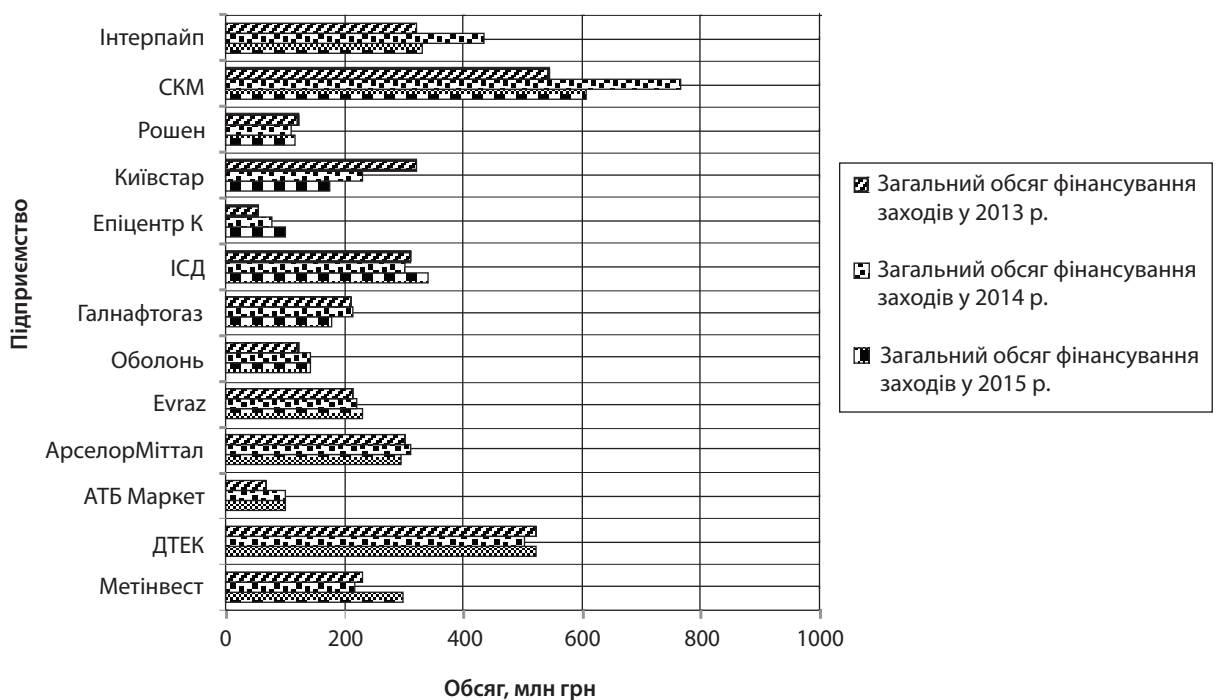

Рис. 2. Динаміка фінансування економічної складової сумлінної ділової практики деяких підприємств України за 2010–2015 рр. [3; 4]

Проте такі підприємства, як АТБ, Рошен, Нестле, ПриватБанк, хоча і мають значний рівень прибутків, на економічну складову концепції сумлінної ділової практики витрачають від 5 до 7 відсотків від загального прибутку. Окремо слід відзначити фінансування на програми розвитку персоналу та поліпшення умов праці як складової концепції сумлінної ділової практики зарубіжних підприємств. Ця категорія характеризується середніми видатками на фінансування внутрішніх корпоративних програм розвитку персоналу, проте більшість коштів вкладається в протидію корупції та дотримання законодавства у сфері охорони праці.

Стан розвитку внутрішньої складової сумлінної ділової практики серед аналізованих підприємств характеризується дуже різнобічними аспектами. Основними інструментами реалізації відносин з владними структурами та місцевим співтовариством сумлінної ділової практики є програми соціального партнерства (ПСП). У рамках реалізації програм в основному аналізовані підприємства об'єднують свої зусилля із зацікавленими сторонами, у тому числі з місцевою владою, жителями території присутності, громадськими організаціями. Так, більшість аналізованих підприємств здійснює соціальні інвестиції в громаду. Як свідчать звіти аналізованих підприємств, у половині з них протягом останніх чотирьох років обсяги соціальних інвестицій не змінилися, у 46% – зменшилися, у решти 4% – зросли. У порівнянні з 2011 р. частка підприємств, які активно здійснювали соціальні інвестиції, скоротилася за результатами звітів 2015 р. Вочевидь, це скорочення відбулося через фінансово-економічну кризу в країні та, можливо, переосмислення/перерозподіл ресурсів у запровадження різних аспектів сумлінної ділової практики на підприємствах.

У своїх звітах аналізовані підприємства найважливішими для фінансування у соціальну сферу вважають (за пріоритетністю) сферу охорони здоров'я, допомогу дітям та освіту. У порівнянні з 2011 р. пріоритетні

сфери соціальних інвестицій для підприємств трохи змінилися. Так, на перше місце перемістилася сфера охорони здоров'я, на друге – допомога дітям, а третє місце замість допомоги інвалідам, старим і знедоленим посіла освіта. Вочевидь, накопичення невирішених проблем у системі охорони здоров'я та освіти обумовили загострення уваги саме на цих сферах і підприємств країни. Також слід відмітити, що більшість аналізованих підприємств українських компаній надають допомогу регіону (громаді), де знаходиться компанія, а не її філіали чи представництва. Так, яскравими прикладами цього є такі компанії, як АТБМаркет, Evraz, «АероСвіт», PepsiCo, Comfy, Nemiroff. Загалом динаміку структури видатків на відносини з владними структурами та місцевим співтовариством серед аналізованих підприємств представлено на рис. 3.

Одним із найменш популярних для українських підприємств є реалізація екологічного аспекту відносин з владними структурами та місцевим співтовариством у контексті виконання сумлінної ділової практики. За результатами систематизації звітів обраних підприємств України з'ясувалося, що половина аналізованих підприємств здійснює заходи з охорони навколишнього середовища не регулярно або заходи мають досить декларативний характер.

На підприємствах, які дотримуються екологічної відповідальності, найпоширенішими у 2010–2015 рр. були практики впровадження енергозберігаючих технологій та програми сортування й утилізації відходів. Також слід додати, що підприємства промислового сектора вкладають значні кошти в модернізацію виробництв, разом з реалізацією програм для зниження викидів в атмосферу і підвищення енергоефективності. Також деякі підприємства промислової сфери роблять внесок в екологічну освіту, що виражається у просвітницьких програмах для співробітників і жителів на територіях присутності. Але, на жаль, серед 42 аналізованих підприємств цим займаються лише Метінвест, ДТЕК, ІСД, Ар-

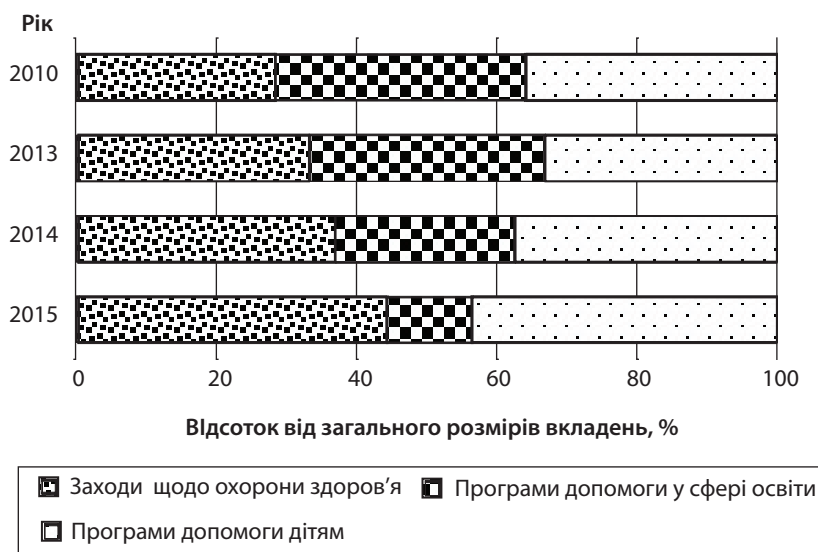

Рис. 3. Динаміка структури видатків на відносини з владними структурами і місцевим співтовариством серед аналізованих підприємств за 2010–2015 рр. [3; 4]

селорМіттал, WOG, Донецьксталь, Запоріжсталь, Інтерпайп, Галнафтогаз, Київстар, Nemiroff, Хенкель Україна.

Показовою в цій сфері є практика ДТЕК. У сфері енергетики довгострокова програма модернізації генеруючих потужностей ДТЕК (розрахована до 2030 р.) передбачає технічне переоснащення енергоблоків теплоелектростанцій спільно з реконструкцією чи заміною електрофільтрів ТЕС, а також будівництво сірко- і азотоочисних установок. Завдяки модернізації генеруючі підприємства ДТЕК у майбутньому будуть повною мірою відповідати вимогам Директиви 2001/80/ЄС «Про обмеження викидів деяких забруднюючих речовин від великих установок спалювання». У 2012 р. на восьми енергоблоках теплоелектростанцій ДТЕК проведено модернізацію турбін, котлів і електрофільтрів, що дозволило підвищити надійність обладнання, скоротити витрати умовного палива на вироблення електричної енергії, знизити викиди твердих часток в атмосферне повітря. Це також дозволило збільшити термін життя обладнання ТЕС мінімум на 15 років, підвищити його надійність і скоротити витрати умовного палива на вироблення електричної енергії.

Проте загалом більшість аналізованих підприємств у кращому випадку визнають лише юридичну екологічну відповідальність, тобто організовують свою діяльність відповідно до вітчизняного екологічного законодавства. Проте з року в рік зростає кількість підприємств, керівництво яких усвідомлює гостроту глобальної екологічної кризи та намагається зробити свій

внесок у поліпшення довкілля. Екологічна складова сумлінної ділової практики лишається однією з ключових вимог виходу українських підприємств на світовий ринок, тому, хоча витрати є вкрай низькими, зазначені підприємства, декларують значний спектр заходів. Загалом диференціацію заходів екологічної складової відносини з владними структурами та місцевим співтовариством у контексті реалізації сумлінної ділової практики серед аналізованих підприємств представлено на *рис. 4*.

Таким чином, слід відмітити, що більшість підприємств застосовує декларативні формулювання, наприклад, такі: захист та відновлення природного середовища визначені стратегічними пріоритетами; усвідомлюється, що економічна система функціонує в рамках екосистеми, яка є обмеженою; компанія постійно аналізує та регулярно звітує про вплив своєї діяльності на оточуюче середовище. Такі заходи не є затратними та їх фінансування, на нашу думку, зводиться до написання звітів та PR-кампаній. І тільки невелика група компаній, які в основному належать до виробничого сектора, публікує дійсно звіти, що містять масштабні програми, такі як: створення та використання відновлюваної енергії та матеріалів; компанія намагається мінімізувати викиди вуглекислого газу; відбувається постійний аналіз екологічних досягнень та пошук нових екологічних рішень; постійно відбувається аналіз екологічних витрат і переваг.

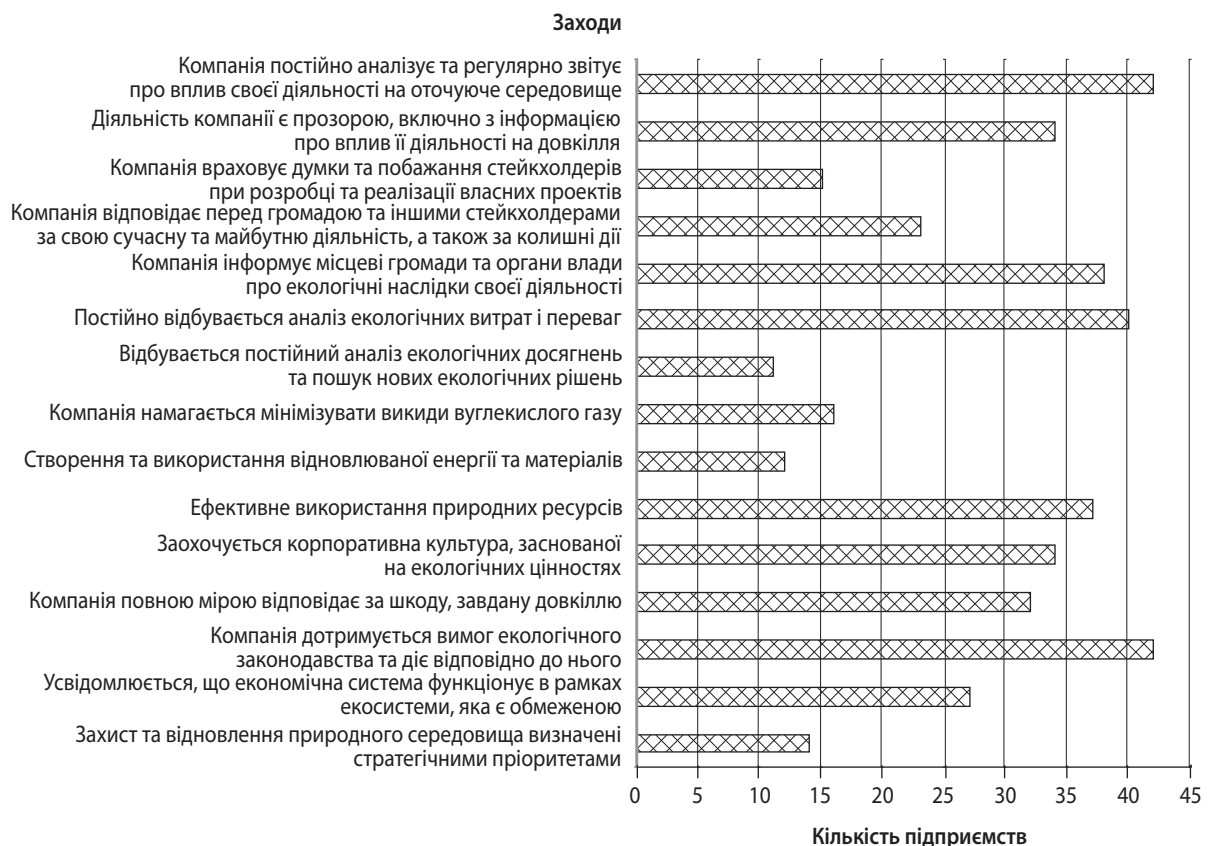

Рис. 4. Диференціація заходів екологічної складової відносини з владними структурами та місцевим співтовариством у контексті реалізації сумлінної ділової практики серед аналізованих підприємств у 2015 р. [3; 4]

ВИСНОВКИ

Отже, у процесі проведення досліджень [1] було отримано такі результати, що характеризуються значним рівнем наукової новизни та несуть практичну цінність з огляду на формування системи заходів щодо покращення функціонування принципів сумлінної ділової практики в національній моделі соціального партнерства.

По-перше, було доведено, що дана концепція досить фрагментарно виконується як в Україні в цілому, так і серед підприємств, що декларують виконання таких принципів у своїх звітах. Справа в тому, що серед майже 32450 підприємств, що мають статус акціонерних товариств, тільки 42 підприємства декларують виконання принципів сумлінної ділової практики. Це говорить про відсутність на сьогодні як цілісної системної роботи державних органів влади в цьому напрямі, так і однакового розуміння концепції сумлінної ділової практики серед підприємств України.

По-друге, серед аналізованих підприємств найвищий рівень сумлінної ділової практики продемонстрували саме вітчизняні бренди. На нашу думку, подібна ситуація слалася за рахунок такого. Серед аналізованих підприємств, які позиціонуються як філії транснаціональних корпорацій, є значна кількість таких, що мали проблеми з антидемпінговими розслідуваннями та антикорупційними позовами, але сприймалися вони серед стейкхолдерів досить позитивно, оскільки ці підприємства є світовими брендами і негативні сторони ділової репутації не поширювалися. На протигагу цьому національні підприємства змушені за відсутності бренду більш жорстко дотримуватися принципів сумлінної ділової практики, оскільки їх ринки збуту в багатьох випадках знаходяться закордоном.

По-третьє, на основі більш наближеного аналізу з метою систематизації моделей поведінки підприємств у ході реалізації принципів сумлінної ділової практики обґрунтовано, що на сьогодні серед складових рівня сумлінної ділової практики на аналізованих підприємствах спостерігається асиметрія. Так, переважна більшість аналізованих підприємств нехтують відповідністю міжнародним стандартам, що виражається в кількості судових позивів з питань конкуренції та демпінгу та в недотриманні вимог антикорупційного законодавства. Проте така ситуація нівелюється недосконалістю законодавчої та виконавчої баз. Більше половини справ проти підприємств не доходять до завершальної стадії або взагалі закриваються за строком давності чи відсутністю доказів. Однак у половині підприємств спостерігається тенденція збільшення фінансування регіональних економічних програм та інших інструментів щодо побудови відносини з владними структурами та місцевим співтовариством. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Секерин В. Д., Ясонов В. Н., Секерин Д. В. Выбор материала с помощью функции желательности Харрингтона: методические указания. М.: МГУИЭ, 2005. 21 с.
2. Жиглей І. В. Регулювання бухгалтерського обліку як інструмент підвищення соціальної відповідальності бізнесу. Вісник соціально-економічних досліджень. 2009. № 36. С. 64–70.

3. Европейская награда по КСО выбрала лучших из лучших // Главный аналитический медиа-портал о корпоративной социальной ответственности. URL: http://www.csr-review.net/index/_6.html

4. Каталог провідних підприємств України. URL: <http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/7139/>

5. Соціальне партнерство. URL: <http://besonus.narod.ru/partnership.htm>

6. Сазонець І. Л., Тадеєва Н. В. Національні моделі соціального партнерства та їх вплив на розвиток сумлінної ділової практики. *Бізнес Інформ*. 2016. № 10. С. 21–26.

7. Сазонець І. Л., Тадеєва Н. В. Чинники формування сумлінної ділової практики корпорацій у сучасній економіці. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11. С. 65–70.

8. Сазонець О. М., Саричев В. І. Міжнародні організації в управлінні людським розвитком: глобалізаційний вимір. Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2012. 252 с;

9. Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку: колективна монографія/Безтелесна Л. І., Сазонець І. Л. та ін. Рівне: Волинські обереги, 2015. 184 с.

10. Удосконалення механізму інноваційного розвитку суб'єктів національної економіки України: колективна монографія/Гринько Т. В., Кошевий М. М. та ін. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. 250 с.

Науковий керівник – Сазонець І. Л., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне)

REFERENCES

Beztelesna, L. I. et al. *Sotsialnyi kontsept suspilnykh ta ekonomichnykh protsesiv natsionalnoho rozvytku* [Social the concept of social and economic national development processes]. Rivne: Volynski oberehy, 2015.

Hrynko, T. V. et al. *Udoskonalennia mekhanizmu innovatsiinoho rozvytku subiektiv natsionalnoi ekonomiky Ukrainy* [Improvement of the mechanism of innovative development of subjects of national economy of Ukraine]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2013.

“Kataloh providnykh pidpriemstv Ukrainy” [Directory of leading enterprises of Ukraine]. <http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/7139/>

“Sotsialne partnerstvo” [Social partnership]. <http://besonus.narod.ru/partnership.htm>

Sazonets, I. L., and Tadeieva, N. V. “Natsionalni modeli sotsialnoho partnerstva ta yikh vplyv na rozvytok sumlinnoi dilovoi praktyky” [National models of social partnership and their impact on the development of fair business practices]. *Biznes Inform*, no. 10 (2016): 21-26.

Sazonets, I. L., and Tadeieva, N. V. “Chynnyky formuvannia sumlinnoi dilovoi praktyky korporatsii u suchasni ekonomitsi” [The factors of good business practices of corporations in the modern economy]. *Biznes Inform*, no. 11 (2016): 65-70.

Sazonets, O. M., and Sarychev, V. I. *Mizhnarodni orhanizatsii v upravlinni liudskym rozvytkom: hlobalizatsiinyi vymir* [International organization in the management of human development: globalization measurement]. Dnipropetrovsk: Nova ideolohiia, 2012.

Sekerin, V. D., Yasonov, V. N., and Sekerin, D. V. *Vybor materiala s pomoshchyu funktsii zhelatelnosti Kharringtona: metodicheskiye ukazaniya* [Material selection using the desirability function Harrington: HOWTO]. Moscow: MGUIE, 2005.

“Yevropeyskaya nagrada po KSO vybrala luchnikh iz luchshikh” [European award for CSR has selected the best of the best]. *Glavnyy analiticheskiy media-portal o korporativnoy sotsialnoy otvetstvennosti*. http://www.csr-review.net/index/_6.html

Zhyhlei, I. V. “Rehuliuвання бухгалтерського обліку як інструмент підвищення соціальної відповідальності бізнесу” [The regulation of accounting as a tool for increasing social responsibility of business]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, no. 36 (2009): 64-70.